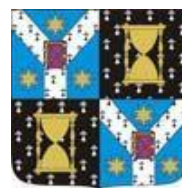

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE

Andrei Oțetea-profil intelectual și activitate istoriografică

Coordonator științific,

Prof. univ. dr. Iacob Gheorghe

Doctorand,

Hariuc Marian-Ionuț

IAȘI

2018

CUPRINS

Abrevieri

Introducere.....	5
I. Premisele carierei.....	25
I.1. Familie și educație.....	25
I.2. Drumul către studiul asupra trecutului.....	37
I.3. Mediile intelectuale ieșene în perioada interbelică.....	53
I.4. Facultatea de Litere și Filosofie din Iași între cele două războaie mondiale.....	74
I.5. Concursul pentru postul de profesor titular al catedrei de Istorie modernă și contemporană.....	104
II. Activitatea istoriografică și preocupările politice până în 1948.....	143
II.1. În miezul controverselor academice.....	143
II.2. Activitatea istoriografică.....	172
II.3. Activitatea publicistică la revista <i>Viața Românească</i>	201
II.4. Director al Teatrului Național din Iași.....	214
II.5. Angajamentul politic.....	228
III. Marginalizare și compromis sub regimul comunist.....	259
III.1. Anii stalinismului.....	259
III.2. Reprofesionalizarea activității Institutului de Istorie al Academiei RPR.....	300
III.3. Tratatul de <i>Istoria României</i> . Implicarea lui Andrei Oțetea.....	341
III.4. La Facultatea de Istorie a Universității din București.....	361
III.5. Preocupări istoriografice vechi și noi.....	371
IV. Reevaluarea raporturilor dintre <i>social</i> și <i>național</i> în discursul istoric din anii '60: Contribuția lui Andrei Oțetea.....	393
IV.1. Activitatea istoricului pe plan extern.....	393
IV.2. Editarea manuscriselor lui Karl Marx despre români.....	427
IV.3. Proiecte de reformare a istoriografiei românești.....	451
IV.4. Două precedente: Miron Constantinescu și Constantin Daicoviciu.....	470
IV.5. Președinte al Comisiei Naționale Române pentru UNESCO.....	485
Concluzii.....	497
Bibliografie.....	504

Rezumat

Lucrarea intitulată *Andrei Oțetea-profil intelectual și activitate istoriografică* extrapolează metoda clasică de realizare a unei biografii. Cercetarea încorporează mai mulți factori cărora le atribuim o importanță decisivă în traiectoria instituțională și intelectuală a istoricului. În primă fază, mediile intelectuale frecventate în anii studiilor și climatul academic de la Iași sunt principalele repere prin intermediul cărora reușim să-i creionăm portretul.

Construcțiile autobiografice ale intelectualilor din timpul regimului comunist au fost influențate într-o manieră covârșitoare de preocuparea pentru a creiona propriul trecut într-o manieră episodică și mai ales dominată de atenția pentru a nu devoala anumite laturi considerate a fi incompatibile în relația cu ideologia oficială. Andrei Oțetea a lăsat puține informații de acest gen, care au fost marcate de un stil fragmentar dictat de context. Prestigiul de care s-a bucurat în intervalul relativei liberalizări a regimului comunist din anii '60 i-a permis istoricului dezvoltarea discursului despre propriile origini sociale.

Născut în anul 1894, Andrei Oțetea face parte din generația tinerilor români de peste munți, una influențată de activitatea elitelor culturale în slujba idealului unității naționale. După unirea Transilvaniei cu România se numără printre beneficiarii unei burse acordate de Asociațiunea Transilvană la Universitatea Sorbona. Studiile superioare din Franța aveau să dureze însă din 1919 și până în 1926, situație mai puțin întâlnită. Astfel, tânărul născut la Sibiel, un sat de țărani români din apropierea Sibiului, s-a format ca intelectual departe de mediile academice din România. Curentele ideologice occidentale și cultura franceză i-au profilat o identitate aparte. Totuși, climatul cultural cultivat România Mare nu i-a rămas deloc indiferent. Păstrează contactele cu reprezentanți de seamă ai elitelor transilvănene și își manifestă o afinitate pentru activitatea reputei publicații ieșene *Viața Românească*. Devine cunoscut pe fondul recunoașterii academice dobândite în decursul anilor de studiu. Deși doctoratul a fost coordonat de un profesor literat de la Sorbona, Henri Hauvette, aprecierile au venit din mediile istoriografice franceze.

Un alt registru al memoriei a fost rezervat, într-o formă mult mai restrânsă, traiectului intelectual și profesional. Cele câteva interviuri și note cu caracter memorialistic constituie un unghi prin care am încercat să identificăm elemente utile pentru cunoașterea spațiului în care a parcurs primii ani ai vieții. Mediul social de sorginte țărănească al românilor transilvăneni și formele de exprimare a atașamentului față de valorile naționale au fost prioritare pentru istoric în descrierea acestei etape. În privința surselor epocii, demonstrația nu se rezumă doar la

interesul pentru confirmarea sau infirmarea proiecțiilor memorialistice ale lui Andrei Oțetea. Mai precis, analiza se axează pe identificarea priorităților memoriei autobiografice, explicarea contextuală a acestora, dar și raportarea la fragmentele oculte din propriul trecut. Informațiile relativ precare referitoare la parcursul educațional până la finalul Marelui Război au orientat investigația spre surse conexe provenite, de regulă, din același registru al memoriei. Pe această ultimă cale, încercăm să completăm ceea ce istoricul nu a putut afirma în perioada de după 1948, și anume cum se explică prezența sa în Vechiul Regat și în Basarabia după 1917.

Provocarea intelectuală de a urma studiile superioare în Franța s-a datorat notorietății unor personalități în direcția deschiderii tineretului din Transilvania spre facilitățile oferite de statul român postbelic. Parcursul tumultos al tinereții lui Andrei Oțetea a fost trasat în egală măsură de acțiunile dictate de profilul identitar și de racordarea la misiunea culturală a intelectualilor transilvăneni. Ce-i drept, tabloul schițat pe baza discursului autobiografic este realizat într-o etapă de recrudescență a discursului național în plin comunism. Istoricul a optat pentru un fir foarte îngust din trecutul propriu, tocmai pentru a evita o posibilă încadrare în istorie. Prin urmare, originile „sănătoase” ale familiei, adică țărănească și românească, au completat, alături de educația în spiritul național, portretul intelectualului oficial în comunism.

După 1918, tinerii români plecați la studii superioare în centre academice occidentale de prestigiu au beneficiat de o oportunitate greu de obținut în formarea profesională până la acea vreme. Contactul timpuriu cu sisteme educaționale și culturale cu tradiție îndelungată a produs forme complexe de raportare la viața intelectuală.

Călătoria în scopul realizării studiilor superioare constituia etapa cea mai importantă în drumul tânărului către împlinirile intelectuale și profesionale. Acest stadiu al vieții beneficia de o veritabilă deschidere a acestei categorii către asimilarea cunoștințelor și profilarea unui anume tip de intelectual, prin prisma experiențelor și a lecturilor. Atracția pentru definitivarea studiilor superioare în centrele universitare străine din Occident și-a menținut și în anii interbelici din relevanța specifică epocii care a precedat Marele Război.

Andrei Oțetea a început studiile superioare sub auspicii dintre cele mai pozitive. A urmat un doctorat finalizat cu succes, pe parcursul căruia a beneficiat de suportul masiv al profesorilor de la Sorbona. Oportunitatea de a primi accesul la surse inedite despre omul politic renaștivist Francesco Guicciardini a fost încununată de garanția materială pentru publicarea celor două teze necesare la finalizarea studiilor în capitala Franței. Reușita academică s-a lovit de impedimentele integrării profesionale în România, fapt care l-a reorientat spre opțiunea de a lucra în legația românească și de a contribui la dezvoltarea legăturilor externe româno-franceze. Finalmente, încercările de a profita de un context favorabil în care unii fruntași transilvăneni

ajunseseră în guvernul condus de generalul Alexandru Averescu nu au avut sorți de izbândă. Instituțiile românești de pe plan extern erau dominate de o rețea solidă de relații personale cu ascendent politic. Drept urmare, întoarcerea în țară s-a dovedit a fi inevitabilă. Însă destinația nu avea să fie la Cluj, așa cu reieșea din corespondența anilor studenției, ci Universitatea din Iași.

Contribuțiile la revista *Viața Românească* din anii studiilor, urmate de cele aduse în primii ani după revenirea în țară, au cimentat suportul venit din partea grupului de intelectuali constituit în jurul publicației. În egală măsură, înclinațiile de ordin ideologic și simpatia față de facțiuni politice ce interacționau cu valorile cercului de la *Viața Românească* contează în construirea notorietății din interiorul climatului academic ieșean. Obiectivul principal era ocuparea unui post de profesor titular al unei catedre de istorie. Cea de-a doua direcție a sprijinului a venit pe filiera relației dintre Nicolae Iorga și Gheorghe I. Brătianu, care de altfel se dovedește providențială pentru aranjamentele de ordin instituțional.

Universitatea a fost principalul centru de manifestare a intelectualilor din Iași în spațiul public. Noua fizionomie a mediului academic românesc de după război s-a caracterizat printr-o polarizare ce a transformat-o, în ritm mult mai accelerat, într-o instituție de învățământ superior de provincie. Procesul centralizator predominant a alimentat iluziile intelectualilor ieșeni, în care profesorul universitar și omul politic trebuiau să devină partizani al regândirii misiunii elitelor într-o societate nouă.

Perpetuarea unor alianțe și conflicte din mediul universitar ieșean au influențat în mod direct integrarea lui Andrei Oțetea. Climatul din interiorul Facultății de Litere și Filosofie a cunoscut cu precădere în cele de-al doilea deceniu interbelic o plurivalență a disputelor. În acest sens, ne interesează atât actorii sociali cu rol provocator, dar și formele de reacție ale profesorilor implicați, ce includ atât instrumente specifice activității didactice, cât și măsuri radicale de excludere.

Implicarea profesorilor universitari în „chemarea” lui Andrei Oțetea la Universitatea din Iași nu poate fi rezumată doar la contextul finalizării studiilor și al posibilității integrării în sistemul educațional românesc. Cu toate că reprezintă o ipoteză dificil de demonstrat, climatul academic existent în jurul unui proces de recrutare a corpului academic a jucat un rol determinant. Concursul pentru ocuparea catedrei de Istorie modernă și contemporană din cadrul Facultății de Filosofie și Litere, organizat în anii 1930 și 1931, a reactivat disputele în jurul ideii de autonomie universitară într-o perioadă care a marcat prezența corpului academic în poziții cu rezonanță politică.

Între cele două războaie mondiale, Facultatea de Litere și Filosofie de la Iași s-a dovedit a fi un spațiu dominat de dispute între membrii corpului didactic, acuze legate de lipsa responsabilității academice și mai ales de permanenta preocupare pentru a utiliza calea politică în interese personale. În mod cert, cel din urmă aspect necesită o analiză mult mai largă necesară înțelegerii rațiunii pentru care unii profesori au urmat fie calea oportunistă, fie cea pe care am putea să o numim „idealistă”. Poate au existat exemple care au încorporat ambele variante. Totuși, analiza s-a rezumat la câteva secvențe relevante pentru descrierea climatului existent și a tipurilor de acțiuni ale profesorilor universitari.

Eșuarea tentativei de ocupare a Catedrei de Istorie modernă și contemporană a generat o dispută generală între intelectualii din Iași. Blocajele instituționale existente în cadrul Ministerului Instrucțiunii Publice și opoziția universitarilor Universității din „capitala Moldovei” l-au determinat pe Oțetea să apeleze la noi factori externi ce ar fi putut influența raporturile de putere din mediul academic românesc. Dimensiunea angajamentului universitarilor francezi în procesul de recrutare în catedrele instituțiilor de învățământ superior din România este dificil de evaluat. Ceea ce se dovedește a fi relevant în analiza de față, face referire la ideea că unii tineri intelectuali au gestionat într-o manieră inteligentă raporturile cu nume cunoscute ale mediilor academice occidentale. Invocarea acestora, chiar și sub forma unor recomandări simple, diminuează din virulența unor campanii de discreditare a valorii muncii intelectuale a unor universitari agrenați în conflict și contribuia mai ales conferirea unei notorietăți în lumea academică.

Mediul universitar interbelic din Iași a cunoscut noi regrupări în urma tentativelor de finalizare a concursului pentru ocuparea catedrei de Istorie modernă și contemporană din cadrul Facultății de Litere și Filosofie. Extinderea ambulanzismului universitar a fost succedată de un val de atacuri lansate la adresa universitarilor cu prestigiu academic, în scopul eliberării unor catedre universitare mai vechi. Miza era o nouă configurație a dominației instituționale. Disputele declanșate în jurul ocupării unor catedre au fost dublate de o prezență tot mai numeroasă a intelectualilor din Iași în interiorul instituțiilor centrale, ceea ce a accelerat inițierea unor campanii de identificare a unor nereguli instituționale. Eforturile istoricului Andrei Oțetea de a deveni profesor titular au fost integrate într-o succesiune de divergențe care au caracterizat modificarea raporturilor de putere simbolică.

Disputele declanșate de concursul pentru ocuparea postului de profesor titular al catedrei de Istorie modernă și contemporană au avut repercusiuni pe termen lung. Taberele profesorilor s-au delimitat tot mai profund, pentru ca instalarea unor regimuri dictatoriale să exploateze din plin adversitățile cultivate în timp la Universitatea din Iași. Competiția cu Ioan Hudiță i-a adus,

din anumite puncte de vedere, oprobiul publicului, ca un „merit” al adeziunii la gruparea ce reușise, până la urmă, să-l înlăture pe contracandidatul său din Facultatea de Litere și Filosofie. Ocuparea catedrei i-a schimbat condiția de membru al corpului academic. Treptat, traseul profesional a cunoscut o anume complexitate, plecând de la responsabilitățile interne și continuând cu tipurile de integrare în climatul agitat al facultății. Conflictul cu Giorge Pascu, recomandarea unor colegi mai tineri în vederea recrutării în grupul istoricilor, „episodul legionar”, sau unele prietenii, au fost doar o parte a preocupărilor lui Andrei Oțetea. Putem vorbi, mai curând, despre fundamentul instituțional absolut necesar pentru manifestarea intelectualului universitar.

Integrarea profesională a produs mai multe ramificații în biografia intelectualului. Poate cele mai notabile au ținut de crearea condițiilor pentru continuarea activității istoriografice și adaptarea la particularitățile de ordin instituțional specifice mediului universitar. Totuși, statutul ce-l încadra în categoria elitei intelectuale de la vârf l-a direcționat pe Andrei Oțetea spre viața politică.

Preocupările istoriografice ale lui Andrei Oțetea au debutat odată cu anii doctoratului la Universitatea din Sorbona. Cu toate acestea, aparițiile publicistice sunt puține. După finalizarea studiilor la Universitatea Sorbona, la finalul anului 1926, și revenirea în România, pot fi stabilite două mari direcții de cercetare. Prin apropierea de Nicolae Iorga i-a fost facilitată integrarea în aria de identificare a surselor românești aflate în arhivele străine, acolo unde existau documente referitoare la spațiul românesc. Volumul despre Francesco Guicciardini apărut în 1926 i-a deschis orizonturile de interes asupra secolelor XV-XVI. Obiectivul central al tezei de doctorat era analiza evoluției gândirii lui personalității politice florentine prin raportarea la transformările produse în epocă. Identitatea studiului era considerată mai curând una specifică studiul psihologic și politic al unei personalități.

Atașamentul față de influența și metoda coordonatorului său de doctorat, Henri Hauvette, s-a reflectat în paginile revistei *Viața Românească* de la Iași prin comentarea operei universitarului de la Sorbona. Traectoria și preocupările intelectuale ale lui Andrei Oțetea, în intervalul de timp aflat la Paris, dar și în scrierile primilor ani după revenirea în țară, au fost influențate de metoda universitarului de literatură italiană de la Paris.

Andrei Oțetea a condus Teatrul Național din Iași în timpul a trei regimuri politice diferite prin raportarea la rolul culturii în discursul politic. În timpul regimului carlist a fost susținut de intelectualii ieșeni aflați în anturajul puterii politice, până în contextul radicalizării măsurilor antisemite. A plecat de la conducerea instituției cu mai puțin de două luni înainte prăbușirii regimului dictatorial instaurat de Carol al II-lea, însă la presiunile legionarilor intrați la

guvernare în vara anului 1940. Revenirea sa la cârma Teatrului s-a produs tocmai ca urmare a exceselor Gărzii de Fier ajunsă în fruntea statului în toamna anului 1940. Înlăturarea violentă a extremei drepte de la guvernare a determinat guvernarea antonesciană să revină la vechea conducerea, în condițiile în care Oțetea nu făcuse politică activă în anii anteriori. Angrenarea instituției în propaganda pe timp de război a fost cu mult diferită față de perioada carlistă. Mai mult, conducerea Teatrului Național a resimțit în timp măsurile anti-legionare. Demiterea lui Andrei Oțetea din 1942 nu prezintă argumente clare, ci lasă să se înțeleagă faptul că intervențiile adversarilor naționaliști la nivelul cercurilor de conducere au avut rezultate.

Preocupările istoricului Andrei Oțetea față de viața politică din România își au originile încă din anii studiilor superioare în Franța. Însă etapa integrării socio-profesionale din al doilea deceniu interbelic nu s-a desfășurat în paralel cu exteriorizarea publică a unor simpatii fățișe pentru unele partide sau doctrine aflate în ascensiune la nivelul societății. Dimpotrivă, tindem să pornim de la ideea că intervențiile sale au fost atente, identificând cu dificultate surse concludente care să ne ajute în contruirea unor argumente ale angajamentului politic, cel puțin până în 1945, când activitatea profesională s-a situat în fața unor opțiuni politice cu mult restrânse.

În perioada interbelică, istoricul a fost apropiatul unor intelectuali angrenați pe prima scenă politică, dar și în proximitatea curentelor venite dinspre anumite sfere ale mișcărilor aflate în ilegalitate. Mai precis, ne referim la așa-numita aripă de stânga a Partidului Național Țărănesc și la prietenia cu Iorgu Iordan, cunoscut ca un apropiat al cercurilor antifasciste din Iași.

Popularizarea concepției materialiste asupra trecutului i-a adus, inițial, deservicii care mergeau chiar până la înlăturarea din învățământul superior. Consecințe similare au apărut și în cazul prieteniei cu unii profesorii ai Facultății de Litere și Filosofie de la Iași. Totuși, angajamentul politic a fost dominat de o anumită detașare, atât în anii războiului, cât și în contextul adaptării la noile condiții postbelice. În orice caz, prezența sa în miezul unor inițiative politice cu origini în timpul regimului antonescian a ținut de latura conjuncturală. De altfel, afinitățile politice au contat prea puțin în dialogul cu forțele politice pro-sovietice. În schimb, climatul academic și vechile alianțe existente între universitari au prevalat. După 1945, aceste divergențe au fost exploatate politic. Prin intrarea în comisia de epurare a Universității din Iași, Oțetea a urmărit dobândirea unui capital de autoritate instituțională. Drept urmare, a fost numit în funcția de Rector. Statutul de intelectual public i-a permis să dezvolte discursul despre materialismul istoric și l-a așezat printre „tovarășii de drum” ai comuniștilor, pregătiți pentru a contribui la construirea unei noi ordini sociale și ideologice în România.

Anii stalinismului au determinat schimbări brutale în istoriografia române. Implementarea modelului sovietic în analiza trecutului a generat în timp scurt instrumentele ideologice necesare în excluderea a tot ce însemna direcție tradițională existentă în această sferă a cunoașterii. Dispariția lucrărilor de referință și marginalizarea specialiștilor de formație profesională ce contravenea rigorilor noului regim. Andrei Oțetea a fost încadrat în categoria intelectualilor de formație profesională interbelică, ce beneficiau de un prestigiu clar pe fondul activității sale ca profesor universitar la Iași, până la finalul anului 1947, precum și prin prisma contribuțiilor aduse în istoriografie. Transferul profesorului ieșean la Universitatea din București, survenit la începutul anului 1947, era justificat de cel puțin două rațiuni. În primul rând, Oțetea beneficia de o imagine care permitea forțelor comuniste să o utilizeze în funcțiile academice rămase vacante după înlăturarea intelectualilor cu notorietate ce fuseseră angrenați conducerea politică a statului după septembrie 1940. Implicarea în procesul de epurare, preluarea funcției de rector al Universității din Iași în toamna anului 1945 și alegerea sa în funcția de deputat de Dorohoi în urma alegerilor din noiembrie 1946, ca membru al Partidului Național Popular, structură pro-comunistă în care regăsim mai mulți intelectuali, au completat avantajul de a nu fi fost implicat activ în vreo formațiune politică din anii interbelici.

Activitatea noului Institut de Istorie al Academiei RPR de la București a fost dominată de prezența la conducere a unor istorici dispuși să joace rolul de instrumente ale stalinizării vieții intelectuale din România „democrat populară”. După debarcarea istoricului Andrei Oțetea din funcția de director, produsă în contextul reorganizării Academiei Române în 1948, noile schimbări l-au propulsat pe modestul istoric de partid, Petre Constantinescu-Iași, poziție asumată de către acesta între anii 1948-1953. Intervalul de timp a coincis cu marginalizarea istoricilor de prestigiu care au fost păstrați de regim în instituțiile academice și promovarea pe criterii politico-ideologice a unei noi categorii de „specialiști” coordonați de Mihail Roller și cu misiunea de a reșeza fundamentele istoriografice tradiționale românești pe o nouă traiectorie impusă de modelele sovietice.

Scenariul despărțirii de Mihail Roller a necesitat pregătirea unei atmosfere prielnice menite să sugereze o presiune „de jos”, ceea ce ar fi făcut inevitabilă intervenția Partidului în reglementarea situației problematice. Congresul al II-lea al PMR din decembrie 1955 a reprezentat momentul propice în cadrul căreia s-a dorit crearea unei bariere științifice clare între istoria națională ca obiect de studiu și cea a Partidului-unic, ultima dintre acestea presupunând un grad mai ridicat de rigurozitate în interpretarea trecutului. Astfel, strategia de exercitare a autorității rolleriste la nivel instituțional a fost delimitată vizibil până în zona inferioară a activității academice. Cumulul de funcții devenea o trăsătură a erorilor produse în

trecut, presiunile existente în interiorul instituțiilor erau recunoscute și puse pe seama lipsei unei alternative a discursului, în timp ce peisajul editorial beneficia de o autonomie mai mare în comparație cu situația din anii anteriori, în care principala revistă de istorie a Academiei – „Studii” – devenise un instrument de exercitare a monopolului rollerist.

În esență, „dezghețul” produs pe fondul noului curs politic dictat de la Moscova s-a tradus, într-o primă fază, prin această relativă libertate de contestare a exceselor rolleriste care nu făcuseră decât să sugrume orice formă de detașare față șablonul sovietic. Procesul a fost accelerat chiar de conducerea comunistă, odată cu cooptarea unor istorici formați în regimurile anterioare, dar nu din intenția de a readuce scrisul istoric la vechile cutume, ci pentru a-l subordona politic. Așa cum s-a putut observa, directivele trasate la vârful partidului au cunoscut forme de manifestare complexe în mediul istoricilor, caracterizate prin polemici și mai ales prin cultivarea unor trasee alternative rezultate pe fondul semnalelor de revenire la normalitate pe acest plan. Andrei Oțetea s-a numărat printre protagoniștii acestui climat, iar debarcarea istoricilor staliniști a marcat compromisul politic, prin acceptul de a deveni un actor al puterii într-un mediu trecut subordonat direct factorului decizional politic.

Schimbarea produsă în 1956 la cârma institutului a creat un climat mult mai liber, în comparație cu anii dominați de istoricii staliniști. Drept dovadă, acțiunile represive declanșate la comanda liderilor comuniști români au urmărit să pedepsească o parte a istoricilor care au făcut excese ideologice inadmisibile pentru putere. Între anii 1956 și 1958, Andrei Oțetea a crezut, mai curând, că prin recuperarea sa politică – prin proiectul de realizare a *Tratatului de Istoria României* – și prin înlăturarea grupului dominat de Mihail Roller revenirea la activitatea istoriografică bazată pe profesionalism științific era inerentă. Unul dintre exemple a fost regândirea totală a revistei de istorie Studii, întrucât în prima parte a anilor '50 publicarea cercetărilor era imposibilă pentru unii istorici, mai ales pentru cei intrați în dizgrația facțiunii rolleriste. Ca urmare, a și fost înlăturat din funcția de responsabil al publicației, până în 1964, când avea să revină într-un context cu totul distinct. Principalii săi colaboratori au beneficiat de o susținere serioasă din partea conducerii Institutului de Istorie de la București al Academiei RPR. În schimb, adversarii săi, cum a fost Alexandru Vianu, a resimțit firea răzbunătoare a lui Oțetea. La fel a fost și în cazul criticilor aduse în ce privea abordarea istoriografică a unor membri ai colectivului.

Deși a fost considerat cel mai amplu proiect istoriografic din timpul regimului comunist, *Tratatul de Istoria României* a căpătat, timp de aproape un deceniu, profunde înțeleșuri politice. Astfel, istoricii responsabili cu realizarea proiectului au fost determinați să-și racordeze interpretările la ecourile destalinizării inițiate de liderii sovietici și, implicit, la evoluția

regimului comunist de pe plan intern. Inițial, activitatea istoriografică a fost influențată de autoritatea încă pregnantă a lui Mihail Roller, prin libertatea de a trasa direcțiile corecte ale ideologiei oficiale. Ulterior, prin moartea sa și retragerea trupelor sovietice, reacția represivă coordonată direct de către liderii comuniști români s-a resimțit clar în evoluția celui mai important proiect istoriografic de până atunci. Având un rol important în volumele II și III, Andrei Oțetea a intrat în vizorul măsurilor radicale luate de putere în anii represiunii dictate direct de către liderul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Poate cea mai importantă pedeapsă primită pentru eforturile sale de a readuce în prim-planul istoriografiei românești personalități marcante ale domeniului a constat în debarcarea sa de la cârma revistei Studii, care devenise în scurt timp o platformă de dezbateri științifică ce reflecta un climat mult mai destins în direcțiile de interpretare a trecutului.

Anii dificili ai subordonării totale față de modelele sovietice în actul educațional l-au menținut, totuși, pe Andrei Oțetea în postul de titular al unei catedre de istorie la București. Aflat în dizgrația șefilor ideologici ai regimului oficial, autoritatea sa a fost puternic diminuată. Cu toate acestea, au existat forme subtile care nu sugerau un conformism exclusiv, mai ales prin intențiile de a sprijini tineri cu reale calități în vederea ocupării unui post didactic în învățământul superior. Răsturnările politice produse după moartea lui Stalin i-au deschis orizonturile critice, iar readucerea sa în fruntea mediului istoriografic românesc au semnat un moment de început al luptei împotriva unor „beneficiari” ai puterii. Alături de calitățile pedagogice, Oțetea așeza munca științifică ca o condiție indispensabilă în confirmarea valorii profesionale în predarea istoriei. Responsabilitățile istoriografice – multe dintre aceste cu profundă încărcătură politică – l-au ținut mai departe de catedră, însă nu și de unele cazuri amintite care sugerau incompatibilități crase între pregătirea reală a unui pretendent la un post universitar și exigențele pe care funcția trebuia să și le mențină în raport cu știința.

În anii comunismului, Andrei Oțetea și-a creat un scop central din valorificarea tuturor contribuțiilor sale istoriografice majore, inclusiv cele din perioada anterioară anului 1948. În condițiile repudierii istoriei universale, a încercat să-și sincronizeze aria de investigații cu noile precepte promovate de regimul oficial. Interesul îndelungat pentru studiul Renașterii, unul ce își are originile chiar în primele sale scrieri, a fost actualizat – dacă putem spune așa – în anul de vârf al notorității sale, și anume 1964. Ulterior, identitatea sa de intelectual român puternic racordat la mediile academice externe, îndeosebi cel francez, au încurajat revenirea la istoria universală, care i-a adus succesul profesional între cele două războaie mondiale. În schimb, cealaltă dimensiune a cercetărilor a constituit-o trecutul românilor. Dacă e să identificăm o axă determinantă pe care s-a plasat, aceasta a fost caracterizată de cunoașterea istoriei naționale

prin „vocile” surselor străine cu privire la români. Aici și-a canalizat și studiul asupra mișcării revoluționare condusă de Tudor Vladimirescu în 1821, în jurul căruia am ajuns la concluzia că și-a construit ce mai mare parte a cercetărilor după 1948.

La finele anilor ‘50, istoricii români de formație interbelică începeau să se bucure, din nou, de reluarea contactelor academice cu țările occidentale. În timp ce istoriografia românească a fost dominată de excesele lui Mihail Roller, omologii din alte state comuniste au făcut pasul liberalizant ceva mai devreme. Studiul de față restrânge analiza la experiențele istoriografice ale lui Andrei Oțetea pe parcursul anilor ‘60 în afara țării. Pe parcursul deceniului anterior, cele mai importante deplasări au fost la Budapesta și Moscova, în urma cărora au fost aduse documente de arhivă providențiale pentru cercetarea istoriei românilor. Totodată, au marcat și traiectul istoriografic al academicianului. Însă pe fondul deschiderii politice, prezența pe plan extern a căpătat multiple valențe. Se cuvine să le amintim, în primul rând, pe cele strâns legate de intențiile regimului pentru dezvoltarea contactelor culturale și științifice, după modelul celorlalte state socialiste aflate sub controlul URSS mult mai prezente în mediile vestice.

Pe parcursul anilor ‘60, Andrei Oțetea a ajuns, poate, cel mai reprezentativ istoric român pe plan extern. Desigur, rolul intern de director al Institutului de Istorie de la București al Academiei și de responsabil al unui volum din Tratatul de Istoria României i-au cimentat prestigiul. În anii de accelerare a deschiderii spre Occident a regimului comunist din România, se număra printre intelectualii de prim rang ce ar fi putut intra în acest demers complex de restabilire a unor contacte tradiționale rupte în anii de control stalinism în plan cultural și științific. Prezența în mediile academice din alte țări nu poate fi explicată doar prin prisma instrumentalizării discursului istoric și totodată a exponenților acestui domeniu. Drept dovadă, că pe tot parcursul deceniului, Oțetea a insistat asupra unei deschideri largi în direcția accesului tinerilor cercetători români la resursele unor spații mult mai dezvoltate în plan științific, după modelul celorlalte state socialiste.

Confruntările istoriografice externe au demonstrat inferioritatea românilor în această direcție de investigație științifică. De altfel, odată cu deschiderea politică a crescut și atenția față de modul în care istoricii români trebuiau să se prezinte la manifestările organizate în alte centre academice, acolo unde ofensiva discursului specialiștilor din statele capitaliste necesita o reacție pe măsură. Putem spune că în disputele istorice româno-maghiare Oțetea și-a investit o bună parte din pregătirea specifică unui istoric veritabil. Față de conducerea Academiei – inclusiv a structurilor de partid – descrie punctele slabe ale prezenței românești în miezul dezbaterilor și încurajează implicarea directă a regimului în scopul adaptării discursului istoric

în mediile externe la nivelul celui politic. În ultimă instanță, misiunile sale externe, fie că au avut un caracter politic, fie unul integrat mai curând în planurile de extindere a colaborării culturale, au contribuit la accelerarea procesului de despărțire a istoriografiei române de metodele sovietice și așezarea pe temeiurile unui comunism național. Inevitabil, traiectoria discursului istoric românesc a rămas o armă subordonată a regimului oficial în politica externă, însă una compusă din exponenți veritabili .

Planurile de editare a manuscriselor lui Karl Marx despre români s-au dovedit a fi, la rândul lor, o consecință a „dezghețului” politic resimțit în istoriografia română. Pe deasupra, deschiderea subtilă față de Occident a contribuit la înțelegerea ritmului în care s-a desfășurat proiectul. Istoricul român a beneficiat o mobilitate în deplasările externe, cum puțini avuseseră parte. Inevitabil, reluarea contactelor academice mai vechi – unele chiar din timpul studiilor – i-a impulsionat angajamentul. Din aceste rațiuni, am evitat să-l tratăm ca pe un instrument al puterii politice. Colaborarea cu structurile de conducere i-a consolidat autoritatea în domeniu, pentru ca după anul 1964 notorietatea publică internă, dar și din afara țării, să așeze ca voce academică de vârf în tensiuni de natură politică.

Finalul anilor ‘50 și îndeosebi începutul deceniului următor au adus o atmosferă ceva mai relaxată în spațiul istoriografiei românești, dominată de o sincronizare a activității de interpretare a trecutului cu recuperarea modelelor culturale tradiționale. Revenirea discursului național la nivelul puterii politice, concomitent cu respectarea unei direcții ideologice a marxism-leninismului, a fost adaptată la atitudinile liderilor comuniști români de distanțare față de sovietici. „Declarația de independență” din aprilie 1964 a constituit momentul culminant ce a modificat direcțiile de viziune în toate domeniile. Cu excepția Tratatului de Istoria României, acolo unde a constituit o voce principală, Andrei Oțetea fusese implicat încă din 1959 într-un nou proiect politic desfășurat cu multă precauție până în momentul rupturii de sovietici.

Interpretarea trecutului național a presupus numeroase compromisuri ideologice ale regimului comunist din România „democrat-populară”. Intențiile erau clare, și anume legitimarea puterii în fața potențialelor amenințări externe de orice formă. Pe acest fundal transformator, intelectualii cu notorietate veniți din regimurile anterioare au căpătat un rol însemnat în această secvență a comunismului de revenire la modele tradiționale anihilate de staliști. În mediul istoriografic, Andrei Oțetea a primit un capital de autoritate care i-a permis să dezvolte dialogul cu structurile superioare în scopul resuscitării istoriei universale, fără însă a ignora așa-zisele progrese făcute în cercetarea istoriei românilor. Discursul său schița o dorință pentru schimbare într-un timp cât mai scurt, ceea ce confirma dependența scrisului istoric de cursul politic. Nicolae Iorga a fost principala țintă, probabil și sub impulsul

deschiderii față de mediile academice externe. Nu se putea vorbi despre istoria universală fără a fi amintite contribuțiile sale.

În calitatea sa de voce a istoriografiei oficiale, academicianul a uzat în mod constant de exemplul extern pentru a convinge puterea de utilitatea studiului asupra trecutului în procesul de extindere a relațiilor externe. Confruntările cu istoricii străini – în principal, cei maghiari – au primit o armătură politică, tocmai pentru a atrage atenția liderilor comuniști români asupra „amenințărilor” de pe plan extern în acest domeniu de cercetare. În spatele acestui tablou s-au ascuns intențiile lui Oțetea de a pregăti o serie de specialiști în istoria universală pentru ca românii să poată intra în arena exterioară a dezbaterilor. În schimb, era necesară dezvoltarea unor direcții propice în instituțiile academice din țară și mai ales cultivarea unui dialog cât mai bine ancorat atât cu statele socialiste, cât mai ales cu cele occidentale. Euforia anilor ‘60 a fost urmată, treptat, de schimbări instituționale și ideologice desfășurate în paralel cu ieșirea de pe scena istoriografiei române.

Confruntările lui Andrei Oțetea cu Constantin Daicoviciu și Miron Constantinescu tind să schițeze un peisaj al mediului istoriografic încă dominat de reminiscențele unor practici specifice anilor în care Mihail Roller a atașat scrisul istoric comandamentelor sovietice. În orice caz, climatul s-a dovedit cu totul distinct, drept dovadă că Oțetea putea lansa atacuri dure la adresa unor intelectuali mult mai bine ancorați în siajul puterii. Desigur, sursele utilizate pentru înțelegerea tind să-l plaseze pe istoric într-o anumită inferioritate, dacă este să ne raportăm la strategiile de instrumentalizare a canalelor politice în scopul conservării capitalului de autoritate academică. În mod cert, principalii săi adversarii au beneficiat de mobilitate în exercitarea influenței, însă această realitate nu îl poate transforma, în mod automat, într-un actor integru dominat de intenții oneste. Pe scurt, disensiunile nu au creat în breasla istoricilor acelor vremuri personaje pozitive sau negative. În aceeași măsură, perseverența directorului Institutului de Istorie de la București al Academiei RPR în raport ideea de rigurozitate profesională nu poate fi negată. Numai că aceasta a fost împinsă până în cele mai înalte vârfuri ale structurilor comuniste de partid.

Traseul lui Andrei Oțetea în comunism a inclus varianta colaborării cu un regim controlat timp de aproximativ un deceniu cu mare atenție de către ideologii aflați la Moscova. Destinderea post-stalinistă a demonstrat în linii cât se poate de clare – în cazul românesc – că un discurs alternativ nu ar fi fost tolerat. Totul trebuia să se petreacă în interior și cu acceptul regimului. Discursul național promovat mai degrabă în termeni selectivi a constituit strategia cea mai realistă pentru un istoric marcat încă din timpul studiilor de concepția materialistă asupra trecutului. Proiectele istoriografice ale regimului comunist s-au transformat pentru

istoricul Andrei Oțetea în obiective ale seriozității profesionale într-un spațiu academic românesc în care limitele ideologice s-au situat mai aproape de istoric decât de modelul însușirii unui discurs marxist autentic.

Prezența unui istoric de talia lui Andrei Oțetea la intersecția intereselor politice, cum a fost publicarea manuscriselor lui Karl Marx despre români, cu spațiul istoriografiei autohtone se dovedește, în continuare, dificil de analizat. Utilizarea unor surse relevante care descriu personajul prin lupa unor informații debarasate de un limbaj de lemn, ori de imagini deseori deformate pe care le creează memorialistica, par să confirme, în linii generale, angajamentul politic. În orice caz, autoritatea istoricului este confirmată de un peisaj larg în care rezistența la atacuri venite din direcția unor figuri încă influente, precum Miron Constantinescu, susținerea acordată istoricilor de formație interbelică și facilitarea integrării profesionale a tinerilor cercetători s-au dovedit prioritare pentru conservarea puterii în mediul istoriografic românesc al anilor '60.

Bibliografie selectivă

Izvoare inedite

Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS):

Fond Documentar, dosarele: D 008924 volumul XIV, D 008924 volumul XVI, 10574/39, 9643, volumele I-IV.

Fond Informativ: dosarele: I 073547 volumul III, I 259309, volumul I, P 051062, I 3826, I 2100696, volumul II, P 014110.

Fond SIE, dosar: I 236438, volumul III.

Arhiva Facultății de Istorie, Universitatea din București, dosarele: 1-3/1948-1949, 7-9/1949-1950, 10(2)/1949-1950, 17-20/1950, 25-27/1951, 33-34/1952, 21 (1)/1951, 43-45/1953, 59 (2)/1954, 93/1956.

Arhiva Institutului de Istorie „Nicolae Iorga”.

Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (AMAE),

Fond Franța, problema 217, dosarele: 660/1961, 874/1964.

Fond Italia, problema 217, dosar 466/1959.

Fond Olanda, problema 217, dosarele: 305/1962, 391/1965; problema 20, dosarele: 281/1962, 362/1965, 375/1965.

Arhivele Naționale București:

Fond PCR-Comitetul Municipal București-Comitetul Centrului Universitar, dosarele : 5/1957-1958, 2/1960-1961.

Fond Universitatea din București-Facultatea de Litere și Filosofie, dosarele: 409/1947, 12/1947, 24/1947, 26/1948, 87/1949, 420/1949.

Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC):

Colecția 53, dosar I-79, volumele I-II.

Fond Asociația Română pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică (ARLUS), dosar 31/1946.

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român (CC al PCR), secția Propagandă și Agitație, dosarele: 53/1946, 78/1946, 61/1954, 29/1955, 59/1955, 43/1956, 13/1957, 20/1957, 21/1957, 1/1958, 3/1958, 9/1958, 13/1958, 12/1959, 19/1959, 2/1960, 5/1961, 33/1960, 9/1966.

Fond CC al PCR, secția Cancelarie, dosarele: 112/1956, 26/1964, 63/1965.

Fond Direcția Generală a Poliției, dosarele: 22/1919, 67/1926.

Fond Inspectoratele Regionale de Poliție, dosarele: 680, volumul II, 728 volumele I-II, 757 volumul II, 917, 957.

Fond Institutul Român pentru Relații Culturale cu Străinătatea (IRRCS), dosarele: 443/1955, 445/1955.

Fond Ministerul Cultelor și Artelor, dosarele: 28/1939, 42/1939, 11/1940-1944, 47/1940, 48/1940, 49/1940, 36/1941, 137/1941, 12/1942-1948, 52/1942, 42/1943, 16/1944.

Fond Ministerul Culturii Naționale și Cultelor, dosarele: 1261/1942, 1315/1942, 2515/1943, 1568/1944, 1577/1944, 4371/1945, 4498/1945.

Fond Ministerul Educației Naționale, dosarele: 728/1938, 729/1946, 732/1938, 748/1938 volumele I-II, 1051/1940, 1052/1940, 1130/1941, 729/1946.

Fond Ministerul Instrucțiunii, dosarele: 250/1926, 262/1927, 267/1927, 288/1927, 470/1927, 482/1927, 514/1927, 486/1928, 470/1930, 487/1931, 478/1932, 558/1933, 519/1935, 525/1935, 582/1936, 667/1937.

Fond Ministerul Propagandei Naționale, dosarele: 2432/1941, 2914/1945-1946, 2951/1946-1948.

Fond Partidul Național Popular, 1/1946 (rola 6).

Fond personal Ioan Lupaș, dosarele : 17, 42/1926.

Fond Societatea de Științe Istorice și Filologice, dosarele: Corespondență științifică cu străinătatea, 1954-1957, 24, 2, 2/1966.

Arhivele Naționale Iași:

Fond Facultatea de Filosofie și Litere, dosarele: 250/1926, 260/1926, 262/1927, 267/1927, 276/1927, 288/1927, 296/1929, 299/1929, 308/1929, 316/1930, 317/1930, 336/1931, 343/1931, 355/1932, 357/1932, 360/1932, 370/1933, 371/1933, 372/1933, 374/1933, 375/1933, 382/1933-1938, 385/1933, 388/1934, 389/1934, 390/1934, 403/1934, 410/1935, 437/1936, 440/1936, 441/1936, 444/1937, 445/1937, 448/1937, 456/1937, 462/1938 volumul II, 466/1938, 472/1938, 476/1939, 479/1939, 481/1939, 492/1940, 493/1940, 499/1940,

505/1941, 506/1941, 508/1941, 511/1941, 521/1942, 524/1942, 528/1943, 544/1944, dosar 545/1944, 547/1944, 551/1944.

Fond Rectorat, dosarele: 1249/1928-1930, 1307/1930, 1357/1931, 2433/1944-1945.

Fond Teatrul Național din Iași, dosarele: 10/1940, 1/1945.

Archives Nationales de France, fonds Académie de Paris-Faculté des Lettres: doctorats 1912-1967.

Biblioteca Academiei Române,

Secția Manuscrise-Carte Rară, Arhiva 1636, Arhiva 1995,

Corespondență: S 47/CDLXXXI, S 30 (1) XXVII, S 30 (3) XXVII.

Biblioteca Central Universitară „Mihai Eminescu” Iași, Colecții speciale.

Biblioteca Județeană Astra Sibiu,

Colecția specială *Andrei Oțetea*.

Biblioteca Națională a României, Colecții speciale. Manuscrise

Interviuri de istorie orală,

Interviu cu Coman Oțetea, realizat de autor la Sibiu, la data de 17 septembrie 2017.

Interviu Nicolae Manolescu, realizat de autor la București, la data de 18 septembrie 2017.

Interviu cu Șerban Papacostea, realizat de autor la București, la data de 2 noiembrie 2016.

Izvoare editate

Amintiri despre Andrei Oțetea

Armbruster, Adolf, *Andrei Oțetea – însemnări de jurnal*, în „Revista istorică”, tom V, nr. 7-8, iulie-august 1994, București, Editura Academiei Române, p. 673-681.

Boicu, Leonid, *Andrei Oțetea – cu un ochi redeschis înspre Iași*, în „Revista istorică”, tom V, nr. 7-8, iulie-august 1994, p. 689-693.

Bufnea, Elie, *Pages de la jeunesse de A. Oțetea*, în „Revue Roumaine d’Histoire”, tome VIII, 1969, no. 3, p. 393-395.

Campus, Eliza, *Andrei Oțetea: rigoare morală și științifică în învățământ și cercetare*, în „Revista istorică”, tom V, nr. 7-8, iulie-august 1994, București, Editura Academiei Române, p. 639-645.

Constantiniu, Florin, *Andrei Oțetea și a doua iobăgie: o dezbatere inutilă?*, în „Revista istorică”, tom V, nr. 7-8, iulie-august 1994, București, Editura Academiei Române, p. 681-689.

Hitchins, Keith, *Andrei Oțetea*, în „Revista istorică”, tom V, nr. 7-8, iulie-august 1994, București, Editura Academiei Române, p. 671-673.

Papacostea, Șerban, *Andrei Oțetea, Director al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga”*, în „Revista istorică”, tom V, nr. 7-8, iulie-august 1994, București, Editura Academiei Române, p. 629-639.

Zane, G., *A. Oțetea professeur à l'Université de Yassy*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, an VIII, 1969, nr. 3.

Colecții și volume de documente

Agresiunea comunismului în România: documente din arhivele secrete: 1944-1989, ediție îngrijită de Gh. Buzatu și Mircea Chirițoiu, volumul II, București, Editura Paideia, 1998.

Anton, Mioara, Chiper, Ioan, *Instaurarea regimului Ceaușescu: continuitate și ruptură în relațiile româno-sovietice*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2003.
Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român (23-28 decembrie 1955), București, Editura de Stat pentru Literatură Politică, 1956.

Karl Marx – Însemnări despre români (manuscrite inedite), publicate de acad. Andrei Oțetea și S. Schwaun, București, Editura Democrația, 2003.

Intervenții publicistice și discursuri din epocă

Andrei, Petre, *Criza culturii și rolul Universității*, în „Viața Românească”, Anul XVI (1924), nr. 1, p. 11-20.

Brătianu, Gh. I., *Teorii nouă în învățământul istoriei. Cu prilejul unui studiu al domnului Șt. Zeletin, Iași, 1926, p. 22*, în Gh. Brătianu. *Studii și articole de istorie*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2010, p. 39-54.

Constantinescu-Iași, P., *Dare de seamă asupra activității Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei RPR pe lunile ianuarie-martie 1949*, în „Studii-revistă de istorie și filosofie”, An II, 1949, nr. 3, p. 37-50.

Corivan, N., *Tudor Vladimirescu și istoricii români A.D. Xenopol, N. Iorga, E. Vârtosu, I.C. Filitti, D. Bodin, A. Oțetea*, (Extras din „Studii și Cercetări Istorice” din Iași, vol. XX), Iași, Tipografia Alexandru A. Țerek, 1946.

Ibrăileanu, G., *Spiritul critic în Cultura Românească*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2001.

Idem, *După războiu: cultură și literatură*, Iași, Editura „Viața Românească”, 1921.

Kirițescu, Constantin, *Problema „Educației dirijate” în legătură cu suprapopulația universitară și șomajul intelectual*, Extras din Arhiva pentru Știința și Reforma Socială (anul XIII, 1936, II, Omagiu profesorului D. Gusti), București, Institutul Social Român, 1936.

Kogălniceanu, Mihail I., *Prefața d-lui Oțetea la ediția operelor lui M. Kogălniceanu*, în „Arhiva Românească”, tom VIII, 1942, p. 452-462.

Madgearu, Virgil, *Țărănismul*, București, Tipografia „Reforma Socială”, 1921.

Idem, *Doctrina țărănistă*, în *Doctrinile partidelor politice. 19 prelegeri publice organizate de Institutul „Social Român”*, București, Cultura Națională, 1922.

Minea, Ilie, *Intelectualismul vremurilor noastre. Cuvinte rostite la deschiderea Universității din Iași (1 noiembrie 1923)*, Iași, Albina.

Idem, *Există tendințe noi în istoriografia românească de azi?*, în „Cercetări istorice”, an XIII-XVI, 1937-1940, nr. 1-2, p. 606-621.

Minovici, Ștefan, *Reforma învățământului superior*, București, Tipografia I.N. Copuzeanu, 1930.

Negulescu, P.P., *Reforma învățământului: proiecte de legi*, ediția a II-a, Editura Casei Școalelor, 1927, CXXIII.

Pascu, Giorge, *Facultățile de Drept*, în „Revista critică”, anul II, 1928, nr. 2.

Pascu, G., *Universitatea din Iași grav bolnavă (VIII). Canibalii condamnați la justiție*, Extras din „Revista critică”, 1936.

Pentru biruința țărănismului. Contribuțiile cercului de studii al partidului național-țărănesc din Iași, la revizuirea programului, Iași, Tipografia „Brawo”, 1934.

Popa, Grigore T., *Starea trecută și actuală a Iașului*, Iași, H. Goldner, 1932.

Idem, *Facultatea de Medicină din Iași ca tip de problemă universitară provincială*, în „Revista critică”, anul III, 1929, nr. 2-3.

Ralea, Mihai, *Ideea de revoluție în doctrinele socialiste. Studiu asupra evoluției tacticii revoluționare*, București, Editura Albatros, 1997.

Idem, *Misiunea unei generații*, în „Viața Românească”, anul XX, 1928, nr. 1, p. 120-126.

Rădulescu-Motru, C., *Organizarea rațională a universităților*, București, Librăria Socec, 1907.

Rosetti, Al., A. Oțetea, E. Petrovici, *O lună în Uniunea Sovietică*, Colecția ARLUS, București, Editura „Cartea Rusă”, 1946.

Reforma învățământului superior. Discurs rostit la Senat de Romulus Cândea (senator al Universității din Cernăuți), Cernăuți, Institutul de Arte Grafice, 1931.

Slătineanu, Al., *Situația Universității din Iași*, Iași, Viața Românească S.A., 1929.

Șerban, N., *Recrutarea profesorilor universitari*, (extras din „Viața Românească” 1 februarie 1914), București, Tipografia profesională Dimitrie C. Ionescu.

Ștefănescu, George, *Două metropole-Berlin și Paris (Scrisori din străinătate)*, „Viața Românească”, Anul XX, 1929, nr. 4, p. 78-89.

Teodor, Pompiliu, *Karl Marx: Însemnări despre români*, în „Tribuna”, an IX, nr. 7 (420).

Un caz nenorocit și trist: cazul Giorge Pascu, Iași, Tipografia Lumea, 1937.

Zamfirescu, Ion, *Problema recrutării universitare*, în „Viața Românească”, anul XXXII, 1940, nr. 4, p. 121-126.

Lucrări și articole scrise de Andrei Oțetea

Andrei Oțetea: scrieri istorice alese, ediție îngrijită de Florin Constantiniu și Șerban Papacostea, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980.

Francesco Guicciardini. Dall' Assedio di Firenze al Secondo Convergnio di Clemente VII e Carlo V (28 giorno 1530-2 Dicembre 1532). Lettere inedite a Bartolomeo Lanfrendini, publicate per cura di André Oțetea, Aquila, Casa Editrice Vecchioni, 1927.

Istoria poporului român, sub redacția acad. Andrei Oțetea, București, Editura Științifică, 1970.

Mihail Kogălniceanu. Opere, tomul I, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946.

Oțetea, A., *Scrisori din Paris (Reforma învățământului secundar în Franța)*, „Viața Românească”, anul XV, 1923, nr. 8-9, p. 328-335.

Idem, *Scrisori din Paris (Reforma învățământului secundar în Franța)*, „Viața Românească”, anul XV, 1923, nr. 8-9, p. 328-335

Idem, *Scrisori din Paris (În preajma alegerilor generale)*, „Viața Românească”, anul XV, 1923, nr. 10-11, p. 179-187.

Idem, *Scrisoare din Paris. Metoda de unificare aplicată în Alsacia și Lorena*, în „Societatea de mâine, revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice”, anul 1, 1924, nr. 14.

Idem, *Scrisori din Paris (Jacques Bainville, publicist și istoriograf)*, în „Viața Românească”, anul XVI, 1924, nr. 6, p. 418-424.

Idem, *Scrisori din Paris (Apologeti ai monarhiei absolute, în legătură cu „Ludovic XIV” al d-lui L. Bertrand)*, în „Viața Românească”, anul XVI, 1924, nr. 1, p. 145-151.

Idem, *François Guichardin. Sa vie publique et sa pensée politique*, Paris, Librairie Picart, 1926.

Idem, *Renaștere și reformațiune. Afinități și contraste*, în „Minerva-revistă de sinteză culturală”, Anul II, 1927, nr. 3, p. 106-126.

Idem, *Considerațiuni asupra genezei și spiritului Renașterii*, în „Minerva-Revistă de sinteză culturală”, anul 1, nr. 2, 1927, p. 136-164.

Idem, *Omul ideal al Renașterii în opera lui Francesco Guicciardini*, în „Minerva-Revistă de sinteză culturală”, anul 2, nr. 1, 1928, p. 64. p. 64-79.

Idem, *Știri italiene privitoare la Țările Române (1592-1608)*, în „Cercetări istorice- revistă de Istorie Românească”, anul IV, 1928, nr. 1-2, p. 48-64.

Idem, *L'établissement de la Légation Napolitaine à Constantinople (1740)*, Bulletin de la Section Historique (Extrait), Bucarest, Cultura Națională, 1929.

Idem, *Contribution à la Question d'Orient. Esquisse historique, suivie de la correspondance inédite des envoyés du roi des Deux-Sicules à Constantinople (1741-1821)*, Bucarest, Cultura Națională, 1930, IV.

Idem, *Agonia vechiului regim și formarea spiritului revoluționar*, Extras din Revista „Minerva”, nr. 2-3, 1930.

Idem, *Criza engleză și repercusiunile ei internaționale*, în „Viața Românească”, anul XXIV, 1932, nr. 5-6, p. 140-153.

Idem, *Revoluția național-socialistă în Germania*, în „Viața Românească”, anul XXVII, 1935, nr. 7-8, p. 7-21.

Idem, *Războaiele religioase în Franța și geneza ideii de toleranță*, în „Revista Fundațiilor Regale”, anul IV, nr. 6, 1937, p. 569-583.

Idem, *Concepția materialistă a istoriei ca metodă de cercetare și de expunere*, Iași, Institutul de Arte Grafice «Brawo», 1938.

Idem, *Istoria contemporană pentru clasa a VII-a secundară*, București, Editura „Cugetarea”, 1938.

Idem, *Descoperirile geografice și începutul expansiunii europene*, în „Viața Românească”, anul XXXI, 1939, nr. 6, p. 13-35.

Idem, *Lupta pentru supremația asupra Italiei și formarea sistemului politic european (1494-1559)*, în „Viața Românească”, anul XXXI, 1939, nr. 8, p. 3-20.

Idem, *Formarea statelor moderne*, în „Viața Românească”, anul XXXI, 1939, nr. 4, p. 7-28.

Idem, *Umanismul italian*, în „Viața Românească”, anul XXXI, 1939, nr. 9-10, p. 40-57.

Idem, *Problema Renașterii*, în „Revista Fundațiilor Regale”, anul VI, nr. 3, 1939, p. 562-577.

Idem, *O nouă imagine a lui Mihai Viteazul*, în „Viața Românească”, anul XXX, 1939, nr. 9, p. 11-19.

Idem, *Cauzele economice ale Renașterii*, în „Viața Românească”, anul XXXI, 1939, nr. 1, p. 40-57.

Renașterea și Reforma, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941.

Idem, *Un exponent al Renașterii italiene : Francesco Guicciardini*, Iași, Tipografia „Brawo”, 1942 (Extras din „Italica-Bolletino Annuale del Seminario d’Italiano dell’Università di Iași).

Idem, *Istoria modernă și contemporană pentru clasa a III-a secundară*, București, Editura „Universul”, 1943.

Idem, *Marile Puteri și Unirea Principatelor Române în Omagiu lui Ioan Lupăș la împlinirea vârstei de 60 de ani (august 1940)*, București, s.e., 1943, p. 667-679.

Idem, *Marile puteri și mișcarea revoluționară din 1821 în Țările Românești*, în „Revista Fundațiilor Regale”, anul XI, nr. 9, 1944, p. 522-541.

Idem, *Kogălniceanu istoric*, în „Revista Fundațiilor Regale”, anul X, 1943, nr. 7, p. 94-117.

Idem, *Kogălniceanu istoric*, în „Ethos. Revistă de teorie a culturii”, anul I, 1944, nr. 2-3, p. 224-230.

Idem, *Tudor Vladimirescu și mișcarea ȧteristă în Țările Românești, 1821-1822*, București, Institutul de Studii și cercetări balcanice, 1945.

Idem, *Ce e istoria?*, în „Ethos. Revistă de teorie a culturii”, anul III, 1946, nr. 1-2, p. 7-11.

Idem, *Istoria medievală și modernă, pentru clasa a VI-a secundară (băieți și fete)*, ediția a II-a, București, Editura Socec&Co, 1946.

Nicolae Bălcescu, în „Revista Fundațiilor Regale”, anul XIII, nr. 1, 1946, p. 100-108.

Idem., *Politica Rusiei în Orient, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în Studii și comentarii de istorie și lingvistică. Volum omagial cu prilejul aniversării a 30 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie*, București, s.e., 1947.

Idem, *Constrângerea extraeconomică a clăcașilor la începutul decolului al XIX-lea, în Studii și referate privind Istoria Romîniei (din lucrările sesiunii lărgite a secțiunii de Științe Istorice, Filosofice și economico-juridice, 21-24 decembrie 1953, partea a II-a, București, Editura Academiei RPR, 1954, 1055-1076.*

Idem, *Casa de comerț Hagi Constantin Pop din Sibiu și rolul ei în dezvoltarea comerțului din Țara Românească*, Comunicări și articole de istorie, București, Societatea de Științe Istorice și Filologice, Secția Istorie, 1955, p. 29-44.

Idem, *Le second asservissement des paysans roumains (1746-1821)*, în *Nouvelles études d'histoire présentées au Xe Congrès des sciences historiques (Rome, 1955)*, volume I, Bucarest, Éditions de l'Académie de la République Populaire Roumaine, 1955, p. 299-312.

Idem, *Legământul lui Tudor Vladimirescu față de Eterie*, în „Studii. Revistă de Istorie”, anul IX, nr. 2-3, 1956, p. 125-135.

Idem, *Mihail Kogălniceanu. Istoric și om de stat*, în *90 de ani de viață academică în țara noastră (Lucrările Sesiunii Științifice a Academiei RPR, 2-6 iulie 1956)*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956, p. 85-104.

Idem, *Țăranii români din Ardeal și mișcarea lui Tudor Vladimirescu*, în „Studii. Revistă de istorie”, anul IX, nr. 6, 1956, p. 51-75.

Idem, *Recenzia unei pretinse recenzii (răspuns lui A. Oțetea)*, în „Studii. Revistă de istorie”, an X, nr.3, 1957, p. 213-236.

Idem, *Răscoala din 1907 și însemnătatea ei istorică*, în „Analele Universității «C.I. Parhon»”, București, seria Științe Sociale, Istorie, Editura Politică, 1957, p. 185-200.

Idem, *O nouă istorie a mișcării din 1821*, în „Studii. Revistă de istorie”, an X, nr. 2, 1957, p. 201-212.

Idem, *Problema editării textelor vechi în Studii privind relațiile româno-sovietice. Sesiunea comună a istoricilor români și sovietici (iunie 1958)*, București, f.e., 1958, p. 18-30.

Idem, *Legenda expatrierii lui Tudor Vladimirescu după pacea de la București (1812)*, în „Revista arhivelor”, anul 2, tom II 1959, p. 77-83.

Idem, *Risorgimentul și Unirea Principatelor*, Extras din „Analele Academiei RPR”, volumul XI, 1961.

Idem, *L'insurrection de 1821 dans les Principautés danubiennes*, în „Revue roumaine d'histoire”, tome 1, 1962, no. 1.

Idem, *Wittenberg et la Moldavie*, în *Renaissance und Humanismus in Mittel-und Osteuropa*, besorgt von Johannes Irmscher, Akademie-Verlag, Berlin, 1962, p. 202-231.

Oțetea, A., V. Netea, *O sută de ani de predare a istoriei universale la Universitatea din București (1864-1964)*, în „Analele Universității București”, seria Științe Sociale, Istorie, anul XIII, 1964, p. 23-49.

Oțetea, A., *Renașterea*, București, Editura Științifică, 1964.

Idem, *Marxismul și cercetarea istorică, în Teorie și metodă în științele sociale*, volumul 1, București, Editura Politică, 1965.

Idem, *Caracterul mișcării conduse de Tudor Vladimirescu: răscoală sau revoluție ?*, Extras din „Studii”, tom 20, nr. 4, 1967, p. 667-679.

Idem, *La Sainte Alliance et la l'insurrection hétéroiste de 1821*, Extrait „Revue roumaine d'études internationales”, 1-2, București, 1967, p. 162-178.

Idem, *Renașterea și reforma*, București, Editura Științifică, 1968.

Idem, *Un créateur de la Roumanie moderne : Mihail Kogălniceanu*, Extrait „Revue roumaine d'histoire”, Tome VII, 1968, nr. 1, Éditions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie.

Idem, *Confessions*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, tome III, 1969, no. 3, p. 397-307.

Idem, *The History of the Romania People*, Edited by Andrei Oțetea, Twayne Publishers, New York, 1970.

Idem, *Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821*, București, Editura Științifică, 1971.

Idem, *Tudor Vladimirescu '821*, București, Editura Casa Scînteii, Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PCR, 1971.

Idem, *The Romanian during Disintegration of the Habsbourg Monarchy*, f.a., f.l., f.e.

Idem, *Storia del Popolo Romeno a cura dell'academico Andrei Oțetea*, Roma, Editori Riuniti, 1971.

Idem, *Un specialist american în istoria modernă a Transilvaniei*, Extras din „Studii”, tomul 25, nr. 4, 1972, p. 823-830.

Idem, *Pătrunderea comerțului românesc în circuitul internațional (în perioada de trecere de la feudalism la capitalism)*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977.

Memorialistică

Amintiri despre G. Ibrăileanu, volumul II, Iași, Editura Junimea, 1976.

Amintiri despre anii copilăriei, București, Editura Politică, 1968.

Andrei, Petre, *Jurnal, memorialistică, corespondență*, ediție îngrijită de Petru P. Andrei, V. Fl. Dobrinescu, Doru Tompea, Iași, Editura Graphix, 1993.

Bagdasar, Nicolae, *Opere*, volumul 1: *Amintiri*, București, Editura Academiei Române, 2006.

Bărsănescu, Ștefan, *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*, Iași, Editura Junimea, 1983.

Bлага, Lucian, *Hronicul și cântecul vârstelor*, București, Editura Humanitas, 2012.

Botez, Demostene, *Memorii*, volumul I, București, Editura Minerva, 1970.

Cantacuzino, Sabina, *Din viața Familiei Ion C. Brătianu*, volumul II, București, Editura Albatros, 1996.

Constantiniu, Florin, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, București, Editura Enciclopedică, 2007.

Gheorghiu, Traian N., *Miercurile de la „Însemnări ieșene”*, Iași, Editura Junimea, 1980.

Ghibu, Onisifor, *Oameni între oameni. Amintiri*, volumul al II-lea, ediție îngrijită de Mihai Ghibu, București, Editura Albatros, 2006.

Idem, *Amintirile unui pedagog militant*, ediție îngrijită de Mihai O. Ghibu, București, Editura Institutului Cultural Român, 2004.

Idem, *Trei ani pe frontul basarabean*, ediție îngrijită de Marian Radu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996.

Idem, *În vârtoarea revoluției rusești: însemnări din Basarabia anului 1917*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1993.

Giurescu, Constantin C., *Amintiri*, ediție îngrijită de Constantin C. Giurescu, București, Editura ALL, 2000.

Herovanu, Eugen, *Orașul amintirilor*, București, „Adeverul” S.A., 1936.

Hudiță, Ioan, *Jurnal politic (1 februarie 1943-31 decembrie 1943)*, București, Editura Comunicare.ro, 2010.

Idem, *Jurnal politic (1 martie 1942-31 ianuarie 1943)*, București, Editura Comunicare.ro, 2009.

Idem, *Jurnal politic (22 iunie 1941-28 februarie 1942)*, București, Editura Lucman, 2005.

Iordan, Iorgu, *Memorii*, volumele I-III, București, Editura Eminescu, 1976, 1977.

Iorga, N., *Memorii*, volumul VI: *Încercarea guvernării peste partide*, București, s.e., 1939.

Ivașcu, George, *Jurnal ieșean, 1935-1940*, București, Editura Cartea Românească, 1971.

Marinescu, I.M., *O viață supusă destinului*, București, Editura Vestala, 2005.

Martinescu, Pericle, *7 ani cât 70. Pagini de jurnal (1948-1954)*, București, Editura Vitruviu, 1997.

Milcu, Ștefan Marius, *Însemnări memorialistice*, volum îngrijit de Ioan Oprescu și Cristiana Glavce, București, Editura Academiei Române, 2006.

Oglinzi retrovizoare. Istorie, memorie și morală în România. Alexandru Zub în dialog cu Sorin Antohi, Iași, Polirom, 2002.

Niculescu-Mizil, Paul, *O istorie trăită*, București, Editura Enciclopedică, 1997.

Panaitescu, P.P., *Pagini de jurnal (1921-1927)*, ediție îngrijită de Silvia Panaitescu, Cluj, Editura Dacia, 1974.

Petrovici, Ion, *De-a lungul unei vieți. Amintiri*, București, Editura Ideea Europeană, 2007.

Prodan, David, *Memorii*, București, Editura Enciclopedică, 1993.

Pușcariu, Sextil, *Memorii*, ediție de Magdalena Vulpe, București, Editura Minerva, 1978.

Rădulescu-Zoner, Serban, *A fost un destin: amintiri, mărturii, dezvăluiri*, București, Editura Paideia, 2003.

Sevastos, Mihail, *Amintiri de la „Viața Românească”*, București, Editura pentru Literatură, 1966.

Stan, Apostol, *Istorie și politică în România comunistă*, București, Editura Curtea Veche, 2010.

Idem, *De veghe la scrierea istoriei (Securitatea)*, București, Editura Curtea Veche, 2012.

Teodoreanu, Ionel, *Masa umbrelor*, București, Editura Forum, 1947.

Trancu-Iași, Gr., *Amintiri ieșene*, București, Tipografiile Române Unite, s.a.

Țugui, Pavel, *Istoria și limba română în vremea lui Gheorghiu-Dej: memoriile unui fost șef de Secție a CC al PMR*, București, Editura Ion Cristoiu, 1999.

Zane, Gheorghe, *Memorii: 1939-1974*, București, Editura Expert, s.a.

Lucrări despre spațiul intelectual românesc

Agrigoroaiei, Ion, *Universitari ieșeni în paginile revistelor „Minerva” și „Însemnări ieșene”, în Iluzii, teamă, trădare și terorism internațional-1940: Omagiu Profesorului Ioan Scurtu*, Gh. Buzatu, Marusia Cârstea, Horia Dumitrescu, Cristina Păiușan-Nuică (coordonatori), volumul I, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2010, p. 269-279.

Idem, *Misiunea Universității din Iași în cadrul României întregite*, în Gheorghe Iacob, Alexandru-Florin Platon (coordonatori), *Istoria Universității din Iași*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010.

Berindei, Dan, *Academia R.P.R.: Revigorare și nouă decădere, 1955-1970*, în „Arhivele Totalitarismului”, Anul XIV, 3-4/2006, nr. 53-53, p. 82-110.

Boia, Lucian, *Capcanele istoriei: elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, ediția a III-a, București, Editura Humanitas, 2013.

Botoșineanu, Cătălin, *Universitatea din Iași în primul deceniu interbelic. Profesorii și viața politică*, Teză de doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, 2010.

Idem, *Între competențe academice și „ritualuri ale cooptării”. Numirea lui Mihai Ralea la Universitatea din Iași*, în „Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Serie nouă, tom LIV-LV, 2008-2009, p. 247-266.

Chiorean, Ioan, *Intelectualitatea din Transilvania în epocile premodernă și modernă*, Târgu Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2008.

Ciubotaru, Ion H., *Petru Caraman, destinul cărturarului*, Iași, Editura „Universității Alexandru Ioan Cuza”, 2008.

Contribuții la Istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860-1960, volumul II, București, f.e., 1960.

Doboș, Dănuț, *Universitatea ieșeană în primele decenii de după cel de-al Doilea Război Mondial*, (teză de doctorat), Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, 1994.

Gheorghiu, Mihai Dinu, *Strategia critică a „Vieții Românești”*, în *Cultură și societate: studii privitoare la trecutul românesc*, volum îngrijit de Al. Zub, București, Editura Științifică.

Grigoroviță, Mircea, *Universitatea din Cernăuți în perioada interbelică*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005.

Ilie Minea (1881-1943), volum îngrijit de Al. Zub, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1996.

Interferențe culturale româno-germane, Iași, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, 1986.

Kyçyku, Kopi, *Pater (Emil Condurachi)*, București, Editura Științifică, 1995.

László, Szögi, *Studenti români din Transilvania la universitățile din Europa în secolele XVI-XX*, Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2011.

Nastasă, Lucian, *Gh. I. Brătianu la Congrese Internaționale de istorie*, în *România în istoria universală*, I. Agrigoroaiei, Gh. Buzatu, V. Cristian (coord.), volumul II, Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, 1987, p. 731-743.

Idem, *Lucian Blaga-Avatarurile unei catedre universitare*, în *Itinerarii istoriografice*, Gabriel Bădărău (coordonator), Iași Biblioteca Fundației Academice „A.D. Xenopol”, II, 1996, p. 499-522.

Idem, *Generație și schimbare în istoriografia română (Sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999.

Idem, *Itinerarii spre lumea savantă: tinerii din spațiul românesc la studii în străinătate (1864-1944)*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2006.

Idem, *„Suveranii” Universităților românești. Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale*, *Profesorii Facultăților de Filosofie și Litere (1864-1947)*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2007.

Idem, *Români în „peregrinatio academica”*. *Câteva repere asupra logicii migrației studențești și a transferurilor culturale în epoca pre-comunistă*, în Cornel Sigmirean (coordonator), *Intellectualii și societatea modernă: repere central-europene*, Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2007, 85-133.

Idem, *Universitățile occidentale și formarea elitei intelectuale românești. Repere asupra migrației studențești și a transferurilor culturale (1864-1918)*, Mihai Dinu Gheorghiu, Mihăiță Lupu (coordonatori), *Mobilitatea elitelor în România secolului XX*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.

Idem, *Intimitatea amfiteatrelor. Ipostaze din viața privată a universitarilor „literari” (1864-1948)*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2010.

Idem, *Intelectualii din România. Configurații culturale: studii și documente*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2014.

Idem, *Avatarurile unei Universități maghiare la Cluj*, în Irina Năstasă-Matei, Laurențiu Vlad (coord.), *Universitate și politică. Evoluții instituționale românești și trasee europene de formare intelectuală (secolele XIX-XXI)*, ediția a II-a, București, Editura Universității, 2014, p. 119-149.

Năstasă-Matei, Irina, „*To the Left or to the Right?*” *Considerations on the Political Orientation of the Students in Interwar Romania*, în Carmen Andraș, Cornel Sigmirean, Corina Teodor, *Itineraries beyond Borders of Cultures, Identities and Disciplines*, Sibiu, Editura „ASTRA Museum”, 2012, p. 63-83.

Eadem, *Educație, politică și propagandă: Studenți români în Germania nazistă*, Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană, București: Editura Eikon, 2016.

Pușcaș, Vasile, *Universitate-Societate-Modernizare*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2003.

Radu Manolescu (28 iulie 1929-12 februarie 2005), în *In memoriam profesor Radu Manolescu*, Stelian Brezeanu (coordonator), București, Editura Universității din București, 2006.

Sdrobiș, Dragoș, *Limitele meritocrației într-o societate agrară: șomaj intelectual și radicalizare politică a tineretului în România interbelică*, Iași, Editura Polirom, 2015.

Sigmirean, Cornel, *Formarea elitelor intelectuale românești din Transilvania (1701-1918)*, în Mihai Dinu Gheorghiu, Mihăiță Lupu (coord.), *Mobilitatea elitelor în România secolului XX*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.

Solcanu, Ion I., *Ioan Hudiță: istoric, om politic și autor de jurnal*, București, Editura Enciclopedică, 2015.

Idem, *Un concurs „epic” la Facultatea de Filosofie și Litere de la Universitatea din Iași pentru ocuparea catedrei de Istorie modernă și contemporană (octombrie 1929-mai 1931)*, în „Analele Științifice ale Universității « Alexandru Ioan Cuza » Iași, tom LVI-LVIII 2010-2012, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, p. 277-297.

Someșan, Maria, *Universitate și politică în deceniile 4-6 ale secolului XX: episoade și documente*, București, Editura Universității din București, 2004.

Spinei, Victor, *Gheorghe Brătianu. Între vocația istoriei și tentațiile vieții politice*, în Victor Spinei (coordonator), *Confluente istoriografice românești și europene: 90 de ani de la nașterea istoricului Gheorghe I. Brătianu*, (extras), Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, 1988.

Idem, *Reprezentanți de seamă ai istoriografiei și filologiei românești și mondiale*, Brăila, Editura Istros, 1996.

Șipoș, Sorin, *Silviu Dragomir-istoric*, ediția a II-a adăugită, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2008.

Teodor, Bogdan Alexandru, *Revista „Viața Românească” 1906-1946: preocupări socio-politice și culturale*, Teză de doctorat, Iași, 2011.

Țurlea, Petre, *Școala Română din Franța*, București, Editura Academiei Române, 1994.

Țurcanu, Florin, *Mircea Eliade: prizonierul istoriei*, București, Editura Humanitas, 2005.

Universitatea din Cluj. Discursuri rectorale (1919-1939), în Diana Reșe (editor), Cluj, Presa Universitară Clujeană, 2009.

Zub, Al., *Istorie și istorici în România interbelică*, Iași, Editura Junimea, 2003.

Zub, Al., *Școala critică în istoriografia română: model genetic și strategie*, în *Cultură și societate: studii privitoare la trecutul românesc*, volum îngrijit de Al. Zub, București, Editura Științifică, p. 286-303.